

การเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ*

Community Empowerment for Managing Community Welfare in Crisis Situations

¹ธีระวัฒน์ แก้วลังกา และ ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

¹Theerawat Kaewlangka and Silawat Chaiwong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lampang Buddhist College's, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: srawat1@hotmail.com



บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ของพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ 2. เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ และ 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในการจัดการวิกฤติ เป็นงานวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 60 คน ประกอบด้วย ตัวแทนคนในชุมชน ตัวแทนกลุ่มสวัสดิการในชุมชน และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้แบบสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา และการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. สถานการณ์ของพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการในชุมชนนั้นเป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงแก่คนในชุมชนตำบลน้ำโจ้ ทำให้คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้น โดยไม่เน้นเรื่องตัวเงินแบบสงเคราะห์ แต่มุ่งสร้างความมั่นใจอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข 2. ในการเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนที่ดี คนในชุมชนร่วมกันมีบทบาทพัฒนากระตุ้นชี้แนะให้คนในชุมชนเกิดความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งผู้ด้อยโอกาสจะได้รับความช่วยเหลือให้มีโอกาสมีส่วนร่วมและสามารถทั้งเป็นผู้ให้และผู้รับอย่างมีศักดิ์ศรี 3. สำหรับรูปแบบการสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในการจัดการวิกฤติ มีกระบวนการ ดังนี้ 1) สร้างการรับรู้แบ่งปันข้อมูลกับคนในกลุ่ม 2) มีเป้าหมายการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน 3) เน้นส่วนร่วมในการทำงาน 4) สร้างเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน ท้องถิ่น ศาสนา (นักพัฒนา) แลกเปลี่ยนประสบการณ์และมีการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้ ยังสามารถต่อยอดไปสู่การสร้างอาชีพ และ 5) การจัดการที่ดี มีการบริหารงานอย่างโปร่งใส

คำสำคัญ: พลังชุมชน; สวัสดิการชุมชน; สถานการณ์วิกฤติ; การมีส่วนร่วม

Abstract

This research article aimed to 1. study the situation of community power for managing community welfare in a crisis situation, 2. empower the community for managing community welfare in a crisis situation, and 3. present a model for empowering the community for managing community welfare in a crisis situation. This is a mixed methods research. The key

*Received November 29, 2023; Revised August 29, 2024; Accepted October 10, 2024

informants were 60 people, consisting of community representatives, community welfare group representatives, and representatives of relevant agencies. Interviews and focus group discussions were used to collect data. Data were presented using descriptive methods and inductive analysis.

The research results found that; 1. the situation of community power for managing community welfare is a guarantee of confidence for people in Nam Cho Subdistrict, which improves the quality of life of people in the community. It does not focus on money as in welfare, but aims to build confidence to live with dignity and happiness. 2. In empowering the community for managing community welfare, people in the community play a role in developing, stimulating, and leading people in the community to take initiative in solving problems, including the disadvantaged who will receive assistance to have the opportunity to participate and be both givers and receivers with dignity. 3. For the community empowerment model for managing community welfare in times of crisis, the process is as follows: 1) creating awareness and sharing information with people in the group, 2) having work goals in the same direction, 3) emphasizing participation in work, 4) creating networks of the government, private, local, and religious sectors (developers) to exchange experiences and provide assistance between different groups. This can also be extended to career creation, and 5) good management with transparent administration.

Keywords: Community Power; Community Welfare Management; Crisis Situations; Participation

บทนำ

การพัฒนาชุมชนของประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการควบคุมและบริหารจัดการโดยภาครัฐลักษณะบนลงล่าง (Top Down) ที่มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนเพื่อไปสู่ความทันสมัย ซึ่งรัฐเป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยส่งเจ้าหน้าที่ไปเป็นผู้ปฏิบัติการพร้อมงบประมาณและโครงการสำเร็จที่เน้นพัฒนาโครงสร้างด้านเศรษฐกิจตามประเทศตะวันตก เช่น การทำเกษตรเชิงเดี่ยวการเกษตรเพื่อการส่งออกเป็นต้นจากการพัฒนาดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนติดการพึ่งพาจากภายนอกชุมชนและชุมชนไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นได้แต่กลับอ่อนแอลงมากขึ้นบทบาทของประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับการพัฒนาจากกิจกรรมที่ภาครัฐได้กำหนดขึ้นแล้วนำไปปฏิบัติประชาชนจึงต้องพึ่งพาภาครัฐตลอดมาจนทำให้ประชาชนเกิดความเคยชินต่อระบบพึ่งพาและมักจะมองว่าการพัฒนาไม่ใช่หน้าที่ของตนเองฉะนั้นเจ้าหน้าที่ภาครัฐต้องมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเพียงฝ่ายเดียวด้วยความคิดเช่นนี้จึงทำให้คนในชุมชนไม่กระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองมักคิดว่าตนเองไม่ใช่ นักวิชาการไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอในเรื่องการพัฒนาชุมชนทั้ง ๆ ที่การพัฒนาชุมชนตนเองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของตนเองโดยตรงสถานการณ์เช่นนี้จึงเรียกว่าประชาชนตกอยู่ในสภาวะไร้อำนาจ (Nuktreepong, 2020)

เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปบริบทของชุมชนในการดูแลกันลดลงแต่หลังจากสังคมไทยประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและมาถึงช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมา เศรษฐกิจย่ำแย่อีกครั้งผู้คนตกงานและย้ายถิ่นฐานกลับมาสู่บ้านและชนบท การพูดถึงทุนทางสังคมการรวมกลุ่มการจัดสรรประโยชน์ของชุมชน

จึงเริ่มกลับมา สำคัญและดำเนินการเพื่อให้สังคมเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อีกครั้งพร้อมกับมีการแต่งตั้งคณะทำงานส่งเสริมขึ้นมาขับเคลื่อนทั้งในระดับชาติระดับจังหวัดและระดับชุมชนเกิดการกระจายตัวของกองทุนสวัสดิการชุมชนในทุกภูมิภาคมุ่งให้ชุมชนได้พึ่งพาตนเองหลายชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดสวัสดิการของตนเองและสามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่องได้ (Nuktreepong, 2020) พลังชุมชนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นช่องทางให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ ยังสามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้องได้ อีกทั้งทำหน้าที่เป็นกลไกในระบบชุมชนเพื่อต้องการอำนาจไปเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยผ่านสวัสดิการชุมชนเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นใจของคนในชุมชนซึ่งหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้นอาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สวัสดิการชุมชนเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสวัสดิการทางสังคม โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการอย่างเป็นทางการของรัฐโดยอาศัยทุนทางสังคมชุมชนเป็นพื้นฐานมีความรู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีจนเกิดความไว้วางใจกันคนในชุมชนใช้ทุนทางสังคม อีกทั้งการเสริมสร้างพลังชุมชนยังเป็นกระบวนการพัฒนาทั้งบุคคล กลุ่ม องค์กร และชุมชนให้มีความรู้ทักษะมีความเชื่อมั่นความรู้สึกระหนักในคุณค่า อำนาจ และความสามารถของตนเอง และชุมชนและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อใช้ความรู้ความสามารถทักษะภูมิปัญญาเหล่านั้นในการตัดสินใจการจัดการกับปัญหาหรือดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการควบคุมทรัพยากรวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนหรือการพัฒนาเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงทางบวกให้กับชุมชนได้ด้วยตนเองโดยปรัชญา และแนวคิดพื้นฐานที่ส่งผลให้เกิดการเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ แนวคิดที่เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ กระบวนทัศน์การพัฒนาแบบองค์ รวมแนวคิดที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางและแนวคิดอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมปฏิบัติการเสริมพลังอำนาจให้มีประสิทธิภาพ และแนวคิดสำคัญที่ควรนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของการสร้างพลังอำนาจ คือ การสร้างความเป็นเจ้าของชุมชน (community Ownership) และการมีส่วนร่วมของประชาชน People participation โดยความเป็นเจ้าของชุมชนนั้นจุดเน้นอยู่ที่การสร้างความตระหนักให้เกิดภายในจิตใจความคิดความรับผิดชอบความผูกพันความรู้สึกร่วมกันจนเป็นพลังในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นให้ความสำคัญกับระดับของการมีส่วนร่วม ลักษณะกิจกรรมที่ตอบสนองประโยชน์ประชาชนทรัพยากรการสนับสนุนจากฐานทุนต่าง ๆ ในชุมชนและการบริหารจัดการของชุมชน (Wechayachai, 2012) ทั้งนี้ พลังอำนาจชุมชนจึงเป็นกลไกขับเคลื่อนระบบสวัสดิการชุมชนเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการภาคบังคับของรัฐแต่ภาครัฐควรมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดสรรสวัสดิการสังคมโดยทั่วไป และการขยายระบบสวัสดิการแบบถ้วนหน้าเข้าถึงคนทุกกลุ่มในสังคมได้สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนจะได้รับสวัสดิการตามที่หลักเกณฑ์กติกาที่สมาชิกร่วมกันกำหนดโดยมีคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชาวบ้านเป็นผู้บริหารเพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย (Parinyasutinun, 2016)

สวัสดิการชุมชนช่วยแก้ปัญหาทำให้ชุมชนเข้มแข็งโดยชุมชนถือว่าเป็นเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยให้เกิดการจัดสวัสดิการของชุมชนที่ดี และส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นโดยกระบวนการดังกล่าวยังประกอบด้วยตัวแปรอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง คือ การมีภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสวัสดิการชุมชนเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีเจตจำนงจากสมาชิกของชุมชน ดังนั้น จะต้องมีความรู้ที่มิวัสัยทัศน์ทู่หมัดการทำงานอย่างเอาจริงเอาจัง เสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชน และมีความสามารถในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ให้แก่ผู้อื่นพร้อม ๆ กับกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิก และสวัสดิการชุมชนจะประสบความสำเร็จในระดับสูงได้นั้นจะต้องได้รับการ

สนับสนุนและความร่วมมือจากสมาชิกภายในชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย เช่น หน่วยงานราชการ สถานศึกษา โดยทำหน้าที่ให้คำปรึกษาให้ความรู้ที่สำคัญและปัจจัยสนับสนุนที่จำเป็นต่อการพัฒนาสวัสดิการชุมชนและเสริมสร้างให้ชุมชนอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง (Nuktreepong, 2020)

เมื่อกล่าวถึงสภาพบริบทในพื้นที่จังหวัดลำปางหน่วยงานราชการให้ความสำคัญร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เนื่องจากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมภายใต้นโยบายสานพลังประชารัฐ การทำงานร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม ตลอดจนภาคประชาชน ซึ่งถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือร่วมใจพัฒนาสังคม ชุมชน ในพื้นที่จังหวัดลำปาง เน้นประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่ และประเทศชาติบ้านเมือง เพื่อการพัฒนาสังคมที่ก่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดี ในขณะที่ชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปางยังประสบปัญหาวิกฤตต่างๆ เช่น เรื่องน้ำ ทรัพยากร คุณภาพชีวิต ที่อยู่อาศัย เหล่านี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง (Lampang Provincial Administrative Organization, 2022) โดยเฉพาะในพื้นที่ ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ได้ประสบปัญหา ต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Planning and Budget Department Strategy and Budget Division of Nam Jo Subdistrict Municipality, 2023-2027) แต่ละด้านประกอบด้วย ชุมชนหวังพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐในทุก ๆ ด้าน ผลผลิตทางการเกษตรที่มีปริมาณมากส่งผลให้ราคาของผลผลิตตกต่ำ ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการใช้สารเคมีในการเกษตร ขาดเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ต่อการดำรงชีพ ขาดการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์จากการจัดทำโครงการที่เป็นระบบ ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ แหล่งน้ำยังไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร ไม่มีการบริหารจัดการขยะอย่างครบวงจร และมลพิษทางอากาศเพิ่มขึ้นในช่วงฤดูแล้ง ส่งผลต่อสุขภาพประชาชน สิ่งต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานี้ล้วนแล้วเป็นภาวะวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างพลังชุมชนโดยนำกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน (Community Learning Process) บนพื้นฐานทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งการที่จะทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งและมีคุณภาพจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment) ให้คน องค์กรในชุมชนมีความเชื่อมั่นรู้สึกตระหนักในคุณค่าอำนาจและความสามารถของตน และองค์กรสามารถใช้ความรู้ทักษะและภูมิปัญญา ร่วมในการตัดสินใจ การจัดการกับปัญหาหรือดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการได้โดยการเสริมสร้างพลังชุมชนที่มีประสิทธิภาพ และมีความยั่งยืนต้องอาศัยทุนทางสังคมต่าง ๆ ที่มีในชุมชน ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยประสงค์จะพัฒนาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังชุมชนบนฐานทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ของพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ
2. เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในการจัดการวิกฤติ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบวิธีการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยด้วยกัน 3 แบบ คือ 1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) การวิจัยในลักษณะนี้ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลในเอกสารที่ผู้เก็บข้อมูล

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์คนในชุมชน, แกนนำชุมชน และตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 3) แบบเชิงปฏิบัติการ (Action research) ผู้วิจัยจะใช้พัฒนารูปแบบการสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต และตัวแทนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเป็นลักษณะของเครือข่ายมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต

ขั้นตอนที่ 2 พื้นที่ในการวิจัยผู้วิจัยได้เลือก ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนคนในชุมชน จำนวน 30 คน ตัวแทนกลุ่มสวัสดิการในชุมชน จำนวน 20 คน และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงพื้นที่เป้าหมายในการเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และ 3) ชุดปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 5 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความเข้าใจ ระยะที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) และการลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการใช้พื้นที่ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ระยะที่ 3 คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาสถานการณ์ของพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระยะที่ 4 เป็นการระดมความเห็นของคนในชุมชน กลุ่มสวัสดิการชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต และ ระยะที่ 5 การสรุปองค์ความรู้ของการเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และการสร้างบทสรุป และการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สถานการณ์ของพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชน ในตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง จากความเปลี่ยนแปลงระบบคมนาคม การสื่อสาร ความก้าวหน้า และความทันสมัยในแง่ของการศึกษา สาธารณสุข และเทคโนโลยี โดยเฉพาะการนำเอาลัทธิบริโภคนิยม และวิถีคิดแบบตะวันตกเข้าไปทำให้ความเป็นอยู่แบบไทยที่มีการเกี่ยวข้องเกื้อกูลกันของครอบครัว ชุมชน และสมาชิกในสังคมต้องอ่อนแอ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประกอบกับสถานการณ์การระบาดของ

โรคโควิด-19 ทำให้ท้องถิ่นมีประสบการณ์การรับมือกับการระบาดที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะตำบลน้ำโจ้วถือว่าเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอแม่ทะ ทำให้ชุมชนมีรายได้ที่น้อยลง นำไปสู่การกู้หนักระบบกันมากขึ้น ขณะเดียวกันทุกคนมีความกังวล และต้องดูแลปกป้องตัวเองมีการกักตัวอยู่กับบ้าน หลายคนไม่สามารถมาทำงานหาเลี้ยงชีพแบบปกติได้ ธุรกิจจำนวนมากต้องหยุดกิจการ หรือทำได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ จนทำให้ขาดรายได้มาจุนเจือครอบครัว ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีมาตรการเยียวยา ผู้ขาดรายได้ในรูปแบบ คนไทยไม่ทิ้งกัน แต่ก็ยังเกิดความเครียดและปัญหาทางสุขภาพจิตตามมา การค้าและการลงทุนเกิดผลกระทบค่อนข้างรุนแรง ซึ่งมีที่มาจากโควิด 19 การสื่อสารสร้างความเข้าใจกับชุมชนต่อสถานการณ์นี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญด้วยพลังชุมชน จึงกลายเป็นกำลังสำคัญในการควบคุม และป้องกันการแพร่กระจายของโรคโควิด-19 ด้วยความร่วมมือกัน ไม่ว่าจะเป็น การช่วยตรวจสอบ ตรวจตราคัดกรองเชื้อโรค ด้วยการคัดกรองคนเข้าออกพื้นที่อย่างเข้มงวด มีการเตรียมสถานที่สำหรับกักตัวผู้ที่มีความเสี่ยงสูง การส่งต่อผู้ป่วย ติดเชื้อไปยังโรงพยาบาล การบริหารจัดการวัคซีนให้กับประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการร่วมมือกันป้องกัน ด้วยการใส่แมส ล้างเจลแอลกอฮอล์ ติดตามข้อมูลคนเข้าออก/ผู้ติดเชื้อ/กลุ่มเสี่ยง การสื่อสารกระบวนการ การรายงานตัว และการรับวัคซีน การดูแลตนเองในระบบชุมชนให้กับผู้ที่ติดเชื้อโควิด-19 ในชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วย สถานกักกันโรคท้องถิ่น และระบบการดูแลที่บ้าน (Home Isolation) รวมถึงการสร้างความมั่นคงของชุมชนในการรณรงค์ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ไว้รับประทานในครัวเรือน ด้วยสถานการณ์โควิดที่สินค้าขึ้นราคา และไม่สามารถที่จะออกไปข้างนอกได้อย่างปกติ ยังมีวัตถุดิบในการมาบริโภค โดยไม่ต้องไปจับจ่ายซื้อของนอกบ้าน รวมถึงยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน เหลือก็นำไปแจกจ่าย แลกเปลี่ยนสร้างความสามัคคี ทำให้คนในชุมชนน้ำโจ้ว สร้างความมั่นคงทางอาหารในยามวิกฤตินี้ได้อย่างยั่งยืน ยามเงินเหลือ ชาวบ้านก็นำมาออมเข้ากองทุนสวัสดิการของชุมชนในแต่ละเดือน ด้วยความสำคัญของบทบาทชุมชนที่จะสามารถเป็นเกราะป้องกันการแพร่กระจายของไวรัส มากกว่าการรอความช่วยเหลือจากบุคลากรสาธารณสุขเพียงฝ่ายเดียว ทุกคนไม่รอเป็นภาระของทางราชการเพียงอย่างเดียว สิ่งสำคัญคือ การควบคุมคนที่มีมาจากต่างพื้นที่ตามมาตราการให้ได้ ทุกคนจึงต้องเป็นหูเป็นตา เพื่อไม่ให้เกิดคลัสเตอร์ใหม่ ด้วยความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคนในชุมชน ตลอดจนการตั้งกติกาชุมชนที่กำหนดขึ้นโดยชุมชนเอง ทำให้คลัสเตอร์สถานการณ์วิกฤติไปได้ ทั้งยังเกิดการเรียนรู้ในการรับมือการระบาดของโรคในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไปได้ จะเห็นได้ว่า การดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชนส่วนใหญ่ มีรายได้ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิต ดังนั้นจึงควรหาวิธีเก็บเงิน เพื่อให้มีเงินเก็บสำรองเพียงพอต่อการใช้จ่ายยามจำเป็น หรือเกิดเหตุฉุกเฉิน ด้วยการออมเป็นสิ่งจำเป็นที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นวิธีง่าย ๆ อย่างการหยอดกระปุก การฝากเงินกับธนาคาร การลงทุนออมกับชุมชน หรือลงทุนกับกองทุนต่าง ๆ ย่อมเป็นการเสริมสร้างรากฐานชีวิตให้แข็งแรง และสร้างหลักประกันที่มั่นคงสำหรับอนาคต

การจัดสวัสดิการในชุมชนนั้น จึงเป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน ซึ่งหมายความว่ารวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ เช่น ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์/มิตรไมตรีที่ดีของคนในชุมชน รู้สึกรับประกัน ปลอดภัย อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความสุข โดยไม่เน้นเรื่องตัวเงินแบบสงเคราะห์ แต่มุ่งสร้างความมั่นใจอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนจะเป็นผู้ร่วมกันสร้างให้เป็นของชุมชนและเพื่อชุมชนเอง ชุมชนจึงควรเป็นผู้จัดการเอง โดยรัฐหรือองค์กรภายนอกหนุนเสริม (ไม่ใช่สัมพันธ์กันแบบผู้ให้กับผู้รับ) ภายใต้ความพร้อมและความเห็นชอบร่วมกันของชาวชุมชนเอง ภายใต้ความพร้อมและความเห็นชอบร่วมกันของชาวชุมชนเอง พัฒนาจากสถานการณ์ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลุ่มชุมชน ด้วยตำบลน้ำโจ้ว ถือว่าความสัมพันธ์ส่วนใหญ่

มีลักษณะของความเคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก่อให้เกิดความร่วมมือกันจัดตั้งสวัสดิการขั้นพื้นฐานแก่สมาชิก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งพาตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมเป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน

อีกทั้งทำงานแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ด้วยระบบการจัดสวัสดิการตำบลน้ำใจ มีแหล่งที่มาจากการสมทบจากแหล่งทุนต่าง ๆ ดังนี้

1. ระบบการจัดสวัสดิการจากองค์การบริหารส่วนตำบลตามที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยเฉพาะในเรื่องของสวัสดิการของประชาชนได้มีการอุดหนุนงบประมาณและมีการสร้างร้านค้าชุมชน และการดูแลผู้ด้อยโอกาสที่เดิมอาจจะไม่สามารถเข้าเป็นสมาชิกกองทุนได้หรือกองทุนยังขยายการดูแลไปไม่ถึง รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ที่มากกว่าการเกิด แก่ เจ็บตาย ด้วยการสร้างความเสมอภาคเท่าเทียมลดความเหลื่อมล้ำเรื่องสิทธิข้าราชการกับประชาชน มีการสร้างความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ครอบครัวสมาชิกทุกช่วงวัย

2. ระบบการจัดสวัสดิการจากกลุ่ม พบว่า การรวมกลุ่มกัน เพื่อส่งเสริมการออมของประชาชนเป็นการสร้างหลักประกัน และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สมาชิกในครัวเรือน โดยมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนวาระชุมชนฯ มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอย่างน้อยคนละ 1 กลุ่ม ซึ่งภาครัฐ โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามารวมตัวกันออมเงินตามศักยภาพของตนเอง เป็นการสร้างหลักประกัน สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สมาชิกในครัวเรือนและช่วยเหลือคนในชุมชนซึ่งดำเนินการภายใต้หลักการ “ใช้เงินเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน” ให้คนมีคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจกันและความไว้วางใจกันและพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง เรียนรู้การทำงานร่วมกันในรูปแบบ “กระบวนการกลุ่ม” และใช้ “สัจจะออมทรัพย์” เป็นเครื่องมือในการสร้างวินัยการออมของสมาชิก สมาชิกกลุ่มฯ ได้รับประโยชน์ในการกักเงินเพื่อใช้เป็นเงินทุนประกอบอาชีพ และแก้ไขปัญหาหรือบรรเทาความเดือดร้อนของครอบครัว ลดการพึ่งพาแหล่งทุนภายนอก และในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19

3. ระบบการจัดสวัสดิการมาจากภูมิปัญญา ฅาปนกิจสงเคราะห์การจัดสวัสดิการเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีวัฒนธรรม ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในระบบสังคมและวัฒนธรรม มีการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมและการให้ความคุ้มครองด้านสวัสดิการสังคม มาแต่ดั้งเดิมในระบบสังคมและวัฒนธรรม เช่น การให้การดูแลสมาชิกในครอบครัว อาสาสมัครในชุมชนและหมู่บ้าน ระบบความเชื่อในระดับท้องถิ่นที่ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น และความเอื้อเฟื้อในชุมชน เช่น งานบวช งานวัด ประเพณีสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น รวมถึงการสมทบจากเงินออมของสมาชิกในชุมชนนั้น ในรูปแบบการออมทรัพย์เดิมหรือสัจจะออมวันละหนึ่งบาท การออมในรูปแบบฅาปนกิจสงเคราะห์ เป็นการออมเพื่อสร้างหลักประกันให้คนในชุมชนยามเจ็บป่วย เสียชีวิต เพื่อให้สมาชิกทำการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ หรือจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของสมาชิกที่ถึงแก่ความตายด้วยเงินสงเคราะห์ โดยไม่ประสงค์จะหาทำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ในการเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนที่ดีในตำบลน้ำใจเป็นกิจกรรมที่มาจากกรณีเริ่มของประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของบทบาทของผู้ปฏิบัติงานพัฒนานั้นเป็นผู้กระตุ้นชี้แนะ ให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหา หรือหาทางสนองความต้องการของตนเองร่วมกัน โดยผู้ที่ได้รับประโยชน์จากสวัสดิการชุมชน ได้ทุกคนในชุมชน รวมทั้งคนในสังคม โดยผู้ด้อยโอกาสจะได้รับความช่วยเหลือให้มีโอกาสมีส่วนร่วมและสามารถทั้งเป็นผู้ให้และผู้รับอย่างมีศักดิ์ศรี ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ถึงจนกระทั่งเสียชีวิตด้วยกระบวนการเสริมสร้างพลังชุมชน ดังนี้

1. หลักการตามเป้าหมายการจัดสวัสดิการจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายของชุมชนว่ามีความต้องการอะไร ระบุสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และความต้องการของชุมชน ด้วยการจัดทำเวทีประชาคม การพูดเล่าเรื่องราวชีวิตหรืออาจใช้วิธีการเขียน ซึ่งการพูดหรือเขียนออกมา จะทำให้เห็นความคิด ความเชื่อ และอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อสถานการณ์นั้น ๆ จะสะท้อนปัญหาที่แท้จริง หลังจากนั้นต้องเผยแพร่ให้ทุกคนได้ทราบ โดยเฉพาะ 1) ด้านสวัสดิการแก่สมาชิก ควรมีการตอบสนองความต้องการของสมาชิก กำหนดสิทธิประโยชน์แก่สมาชิกที่จะได้รับอย่างครอบคลุมและเป็นธรรม ไม่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการช่วยเหลือ กรณีเจ็บป่วย เสียชีวิต คลอดบุตร การศึกษา และการส่งเสริมอาชีพ รวมทั้งยังช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้พิการ 2) ด้านการระดมทุน ควรมีกิจกรรม สร้างการรับรู้ความเข้าใจแก่ชาวบ้านในพื้นที่ เพื่ทำให้เกิดความสนใจเข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น จากการรวบรวมเงินทุนจากการออมของสมาชิก และการกู้ ดอกเบี้ย 3) ด้านจิตอาสา ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่สาธารณะ สร้างการรับรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วม และความสามัคคีร่วมกัน

2. หลักความร่วมมือในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมแก่ชุมชนนั้น จะต้องมีการเปิดโอกาสให้กับประชาชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์ การวางแผน การมีส่วนร่วม การติดตามร่วมกันของสมาชิก รวมถึงการตรวจสอบการดำเนินงานและสิทธิประโยชน์ ได้อย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบให้คำชี้แจงได้ตามที่สมาชิกมีข้อสงสัย มีกฎระเบียบให้ชัดเจน มีความยืดหยุ่น คล่องตัว จัดทำข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง สามารถตรวจสอบทั้งผลการดำเนินงาน และสถานะการเงินได้อย่างชัดเจน ด้วยหลักการขับเคลื่อนงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายที่ถูกต้อง และรายงานแก่สมาชิก ให้ทราบถึงความเคลื่อนไหว มีการเก็บรักษาเงินและควบคุมค่าใช้จ่ายของคณะกรรมการอย่างรอบคอบ มีการประหยัดและรู้จักการใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น เป็นการรักษาสภาพคล่อง ด้วยหลักการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก ต้องมีการจัดการประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือน หรือตามความเร่งด่วนตามความเหมาะสม จัดเวทีในการพูดคุย แลกเปลี่ยนและเสนอแนะร่วมกัน แลกเปลี่ยนปัญหาของสมาชิกในแต่ละบ้าน

3. หลักการทำงานกับกลุ่ม การสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานต้องมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคม หลักการการมีส่วนร่วมถือเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของสวัสดิการ เป็นการเกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ปัญหา เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบทางเลือกใหม่ที่จะทำให้การจัดสวัสดิการมีประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดทำสวัสดิการรูปแบบใหม่ โดยการปฏิบัติก่อนและพยายามปรับปรุง แก้ไขรูปแบบดังกล่าว ให้สามารถตอบสนองกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด มิติการทำงานในรูปแบบของ อบอุ่นน้ำใจ จึงเป็นรูปแบบแนวราบมากกว่าแนวตั้ง เน้นการเปิดโอกาสให้คนทุกคนที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมโต้แย้ง ร่วมรับรู้ ร่วมวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน การหาประชามติร่วมกันจากทุกภาคส่วนในการจัดสวัสดิการชุมชน

4. หลักการประสานงาน การจัดให้คนในชุมชนสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนชุมชนให้มีศักยภาพตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้เกิดความศรัทธา ความเข้าใจตรงกันในการร่วมมือปฏิบัติงานให้สอดคล้องทั้งเวลาและกิจกรรมที่ต้องกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยไม่ทำให้เกิดความสับสนขัดแย้งหรือเลื่อมล้ำกันทั้งนั้นเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นทำให้ได้มาซึ่งงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยการสังเกต ทบทวน สะท้อน ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการหรือการกระทำที่นำไปสู่เป้าหมายเพื่อเกิดการเรียนรู้ใหม่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบของสวัสดิการส่วนใหญ่มีการพัฒนาขึ้นมาจากกองทุนต่าง ๆ จากการอยู่ร่วมกันในสังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครองและทรัพยากรที่แตกต่างกัน การเคารพซึ่งกันและกันระหว่างคนกับคน และคนกับธรรมชาติ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปบทบาทของชุมชนในการดูแลกันและกันก็ลดลง การมีทุนทางสังคมที่มีอยู่มาช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะของการจัดสวัสดิการจากฐานทุนด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ของชุมชน จนมาถึงช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ที่ผ่านมา ทำให้เกิดการตกงานเป็นจำนวนมาก หลายคนต่างย้ายถิ่นฐานกลับบ้าน เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำแย่ เกิดการกระจายตัวของกองทุนสวัสดิการชุมชนในทุกภูมิภาค มุ่งให้ชุมชนได้พึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการเสริมสร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ส่งเสริมการประกอบอาชีพ และการดำรงชีพด้วยการยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการปลูกพืชผักสวนครัว สร้างเงินสร้างรายได้ และสามารถดำรงชีวิตได้ในยามวิกฤต เศรษฐกิจและการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ เช่นนี้ สวัสดิการชุมชน จึงถือว่าเป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ทุกสิ่งอย่างที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปของสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย สวัสดิการชุมชน จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ

การสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติมีกระบวนการในการขับเคลื่อนดังนี้

1) สร้างการรับรู้แบ่งปันข้อมูลกับคนในกลุ่มทุกคน เริ่มต้นด้วยการแบ่งปันข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น การมีข้อมูลจะทำให้เข้าใจจุดมุ่งหมายของตนเองมากขึ้น ทำให้สมาชิกในกลุ่มรู้สึกว่ามีส่วนร่วมและได้รับความไว้วางใจ สร้างความเป็นอิสระด้วยการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน เตรียมความพร้อมบอกให้รู้ถึงศักยภาพของชุมชน การที่ทำให้รู้ถึงศักยภาพชุมชน จะทำให้ชาวบ้านเกิดการปรับตัว และให้ทรัพยากรสิ่งที่มีอยู่ภายในชุมชนให้เกิดความคุ้มค่า และสร้างเครือข่ายให้เกิดในชุมชน ซึ่งใช้ทุกวิถีที่ทำให้ประชาชนมีความรู้เรื่องกองทุนสวัสดิการชุมชน

2) มีเป้าหมาย จะทำให้สมาชิกรู้ว่าต้องทำอะไร สามารถทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดการรวมพลังความคิด

3) เน้นส่วนร่วม นอกจากเรื่องเงินแล้ว ยังเป็นการร่วมลงแรงกาย แรงใจ ในการทำงานร่วมกัน โดยการรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น แสดงให้เห็นถึงการยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำให้สมาชิกกล้าแสดงความคิดเห็นทุกความคิดเห็นมีคุณค่า ขณะร่วมทำกิจกรรม ทุกคนควรมีโอกาสแสดงความคิดเห็น

4) สร้างเครือข่าย เราต้องสร้างเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ท้องถิ่น ศาสนา (นักพัฒนา) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้ยังสามารถต่อยอดไปสู่การสร้างอาชีพ

5) การจัดการที่ดี มีการบริหารงานอย่างโปร่งใส จึงจะทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเข้มแข็ง โดยการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในแต่ละชุมชนที่ต่างกัน ส่งผลให้แต่ละชุมชนมีปัญหาที่แตกต่างกันจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขที่แตกต่างกันด้วย การนำชุมชนไปสู่การพัฒนาความสามารถทักษะความรู้ในการบริหารจัดการ โครงการจัดกิจกรรมของชุมชน สามารถทำการวิเคราะห์วางแผนประเมินผลกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส การทำงานอย่างมีหลักการ และสามารถคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้าได้เป็นอย่างดี รวมถึงการเสริมสร้างอาชีพ ทำให้การทำงานของกองทุนเป็นการทำงานที่มีการดำเนินงานโดยภาคประชาชนโดยสมบูรณ์ และเกิดความภาคภูมิใจหนึ่งในการทำงานด้านพัฒนา ช่วยเหลือให้พี่น้องในชุมชนได้อยู่ดีกินดีมากขึ้น มีอาชีพที่มั่นคงมากขึ้น หลุดพ้นจากการเป็นหนี้จนกระทั่งระบบด้วยการ 1) การแปรรูปหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน 2) การ

พัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งพาตนเองขององค์กรชุมชนและเครือข่ายของ องค์กรชุมชน และ 4) การพัฒนาระบบการตลาดและการให้บริการ และการส่งเสริมสวัสดิการให้กับชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

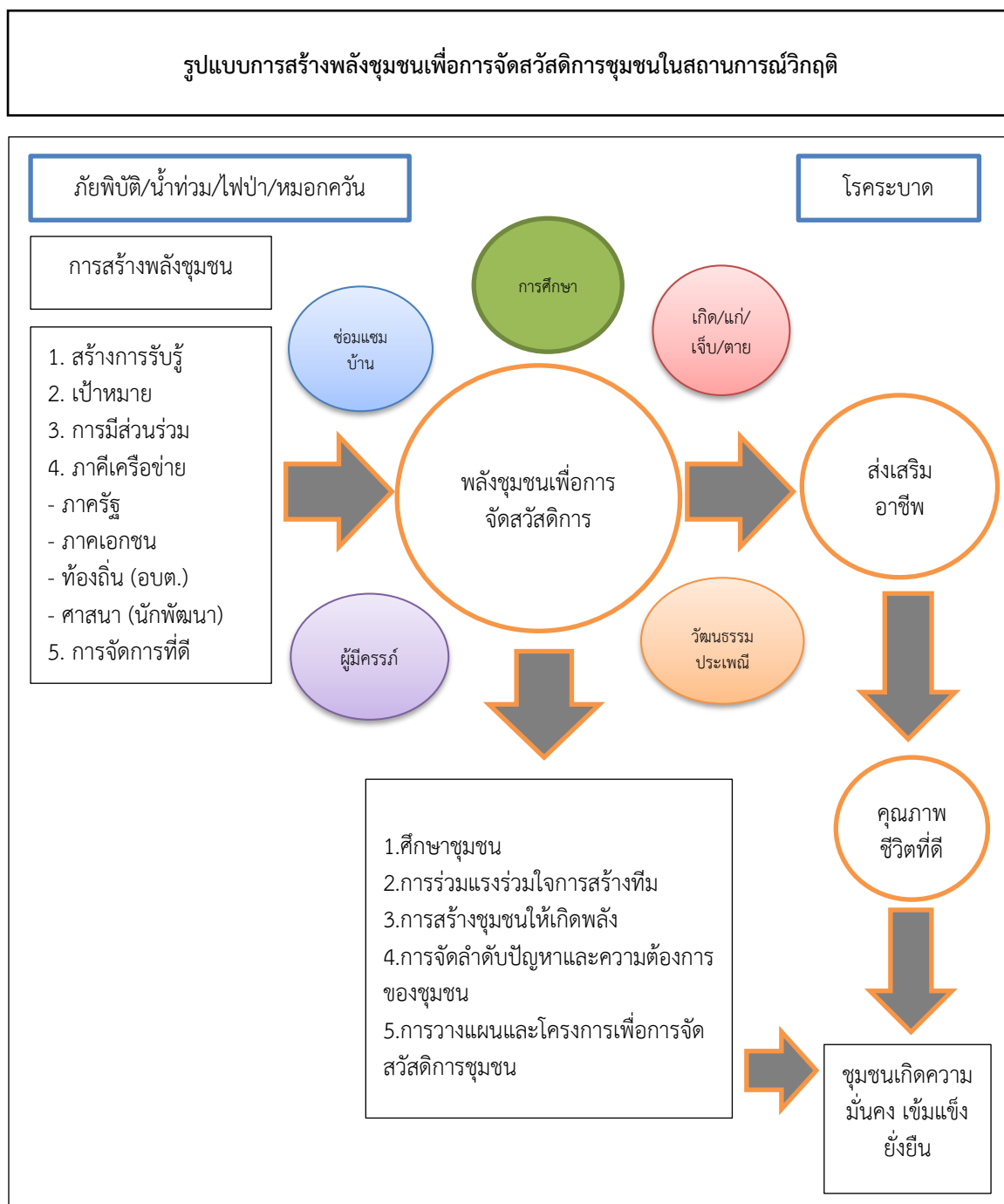


Figure 1: The New Body of Knowledge

การสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติมีกระบวนการในการขับเคลื่อน ดังนี้ 1) บอกให้รู้ 2) มีเป้าหมาย 3) เน้นมีส่วนร่วม 4) สร้างเครือข่าย 5) จัดการที่ดี

ด้วยกระบวนการเหล่านี้เป็นการสร้างพลังชุมชน ให้มีความเข้มแข็งพอที่จะปกป้องคุ้มครองตนเองได้จากปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลในการดำเนินชีวิต สามารถพึ่งพาตนเองได้ เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองประพฤติดีปฏิบัติ ที่เกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจ สร้างประโยชน์ที่จะจัดการให้เกิดความเสมอภาคในการกระจายทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่า เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำโจ้ เป็นต้น จึงทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นกองทุนที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างแท้จริง ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น ชุมชนเกิดความมั่นคง เข้มแข็ง ยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สถานการณ์ของพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติกองทุนสวัสดิการภายในตำบลน้ำโจ้ เห็นได้ว่าสามารถดำเนินกิจกรรมตามแผนงานที่กำหนดไว้ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานบ้างแต่ก็สามารถขับเคลื่อนไปได้โดยการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและกลุ่มสมาชิกของกองทุน เกิดขึ้นตั้งแต่ในระดับสมาชิก ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นถึงปัญหา ทบทวนทุนเดิม/บริบทชุมชนผ่านกระบวนการประชุม เวทีพูดคุย ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมไปถึงการปรับทิศทางการจัดสวัสดิการ กระบวนการขับเคลื่อน/ปรับรูปแบบกิจกรรมของโครงการเป็นระยะ ๆ เพิ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่ลงไปทำในชุมชนมากขึ้น เน้นไปที่ชุมชน/ประชาชนมากขึ้น โดยการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ด้วยกระบวนการสร้างความเข้มแข็งผ่านกระบวนการประชุม ระดมสมอง ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความตั้งใจ มุ่งมั่นที่จะดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยตัวชุมชนเอง ซึ่งคาดว่าจะมีการสร้างความเข้าใจในหน้าที่บทบาทร่วมกันพัฒนาบริหารจัดการของกองทุนระหว่างคณะกรรมการกองทุนกับสมาชิก เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้และส่งเสริมการออมในชุมชนให้สามารถดูแลคนในชุมชนได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนต่อไป สอดคล้องกับ Kiratikobmanee, and Kheawwichai (2017) กล่าวว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการระดับเมืองที่มีประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการระดับเมืองที่มีประสิทธิผล ได้รูปแบบชื่อว่า “HELPEB Model” มีองค์ประกอบสำคัญคือ การกำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยได้เข้าถึงสวัสดิการและมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการต้องอิงหลักการสำคัญ 6 ประการ และมีปัจจัยเงื่อนไข 10 ประการ มาเป็นตัวหนุนเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างการทำงานแบบประสานความร่วมมือเชิงบูรณาการระหว่างชุมชน ภาครัฐ กรุงเทพมหานคร สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน ให้มีความเข้มแข็งมีพลังที่จะร่วมมือกันช่วยเหลือประชาชนในเขตเมืองให้มีความมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากเดิมซึ่งรูปแบบนี้ได้ผ่านกระบวนการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วเช่นเดียวกับ Roadkeaw (2007) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลาง พบว่าองค์ประกอบที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) คนในชุมชน 2) ภูมิปัญญาชุมชน 3) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน 4) การมีเป้าหมายร่วมกันที่ทำให้สามารถกำหนดทิศทางและภารกิจได้ชัดเจนและ 5) การบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการดำเนินงาน กระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติจากการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ทำให้ทราบว่าในชุมชนมีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น กลุ่มออมเงินสัจจะ กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่ม อสม. กลุ่มผู้สูงอายุ

กองทุนต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำศักยภาพของแต่ละกลุ่มมาช่วยในการพัฒนาของกองทุนสวัสดิการได้เป็นอย่างดี โดยมีพื้นฐานของคนในชุมชนและบริบทชุมชนที่มีความเข้มแข็ง จากการศึกษาพบว่า ชุมชนประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ชุมชนมุสลิม ชุมชนทางสังคม ชุมชนทางกายภาพ ชุมชนทางธรรมชาติที่เป็นต้นทุนสำคัญสนับสนุนให้เกิดการจัดสวัสดิการชุมชน ด้วยพลังของชุมชน จึงจำเป็นที่ทุกคนจะต้องเข้าใจแนวคิดและลักษณะการดำเนินงานของกองทุนฯ ไม่เพียงรู้เฉพาะในเรื่องของสวัสดิการที่สมาชิกจะได้รับเพียงเท่านั้น แต่ต้องทราบแนวทางเป้าหมายและทิศทางในการดำเนินงานที่ตรงกัน โดยเริ่มจากทำความเข้าใจเรื่องแนวคิด และคุณค่าของสวัสดิการชุมชน ซึ่งเสมือนเป็นหลักประกันการสร้างเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ และการช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งในการจัดเวทีชุมชน กองทุนสวัสดิการชุมชน ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย รวมไปถึงคนพิการและการดูแลตั้งแต่ การคลอดบุตร รวมทั้งเรื่องสาธารณะประโยชน์ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้คนในชุมชนมีความเท่าเทียม เป็นการสร้างคนให้มีคุณค่า รับผิดชอบต่อสังคม โดยการทำงานที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุกคนเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ สอดคล้องกับ Chitniratna (2009) กันได้ศึกษาอัตลักษณ์และการเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชนกรณีศึกษาชุมชนเก่าแก่วัดสงขลา พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชนใน 4 ลักษณะ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ให้เชื่อมต่อกับเมืองจากการพัฒนาชุมชนและการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อเปลี่ยนรหัสความหมายและการรับรู้ใหม่เกี่ยวกับพื้นที่ตนและอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน 2) การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของเมืองโดยใช้สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชื่อมโยง 3) การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมด้วยตำนานและเรื่องเล่าบนพื้นฐานของความเชื่อและความศรัทธา 4) การเปลี่ยนแปลง อัตลักษณ์ชุมชนเชิงกายภาพทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพและตำแหน่งแห่งที่ของชุมชนไปเป็นชนชั้นใหม่ที่ทัดเทียมชุมชนเมือง

การพัฒนาสวัสดิการให้เข้มแข็งยั่งยืนนั้น สามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ต้องมีการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย การจัดการกองทุนได้อย่างมีระบบ มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้และขยายผลไปสู่ชุมชนต่างๆ ซึ่งการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการของชุมชน จะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เสมือนเป็นฐานรากในการดำรงชีวิต ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานของความช่วยเหลือ ผูกพัน เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยมีองค์กรภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วม ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนทั้ง ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาต่าง ๆ ด้วยการที่สมาชิกเข้ามาร่วมกันคิด ร่วมกันสร้าง บริหารจัดการร่วมกัน โดยมีแนวคิดที่ว่า “ทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของ” โดยชุมชนต้องคำนึงถึงความสามารถของชุมชนว่าการจัดสวัสดิการชุมชนนั้นไม่ใช่ระบบการประกัน แต่การจัดสวัสดิการชุมชนเป็นกระบวนการของชุมชนที่สร้างหลักประกันความมั่นคงของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการจัดการตนเอง การให้ความช่วยเหลือกันและกัน โดยไม่ใช่เพียงแค่การช่วยเหลือทางการเงินเท่านั้น แต่สวัสดิการเป็นทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์ และความรู้ เป็นกระบวนการของการให้อย่างมีคุณค่าซึ่งสอดคล้องกับ Maton (2008) ได้ศึกษาการจัดรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนที่เน้นการบูรณาการเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางบวกของสังคมการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนคือกระบวนการใช้กลุ่มเป็นฐานการมีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ที่ถูกกดขี่ให้สามารถควบคุมการดำเนินชีวิตของตนเองและสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้นเข้าถึงทรัพยากรที่มีคุณค่าและสิทธิขั้นพื้นฐานและบรรลุเป้าหมายสำคัญของชีวิตรวมทั้งการลดช่องว่างทางสังคมเส้นทางและกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนแบ่งเป็น 2 ระดับคือระดับบุคคลทั้งผู้ใหญ่เพื่อสภาวะการกินดีอยู่ดีและเยาวชนเพื่อพัฒนาวิถีชีวิตที่ดีในอนาคต 2 การเสริมสร้างพลังอำนาจร่วมหมายถึงการพัฒนาชุมชนและสังคมทั้งท้องถิ่นและสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ดีขึ้นนอกจากนี้ยังแบ่งประเภทของกิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเป็น 7 ประเภทได้แก่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันชุมชนต่าง ๆ องค์การพัฒนาเยาวชนการจัด

การศึกษาองค์การสัญญาประชาคมการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและองค์กรเคลื่อนไหวทางสังคมโดยแต่ละกลุ่มอาจมีกิจกรรมเสริมสร้างพลังอำนาจทั้งประเภทเดียวกันและต่างประเภทกัน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนจะเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงการส่งผ่านสวัสดิการรูปแบบต่าง ๆ จากภาครัฐลงไปยังพื้นที่ รวมทั้งสร้างนวัตกรรมทางสังคมให้กับชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศ ดังนั้น กำลังสำคัญในการร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม คือ เครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งจะทำงานใกล้ชิดกับสำนักงานบูรณาการแก้ไขปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำ สร้างความเข้มแข็งจากฐานรากนำไปสู่การเติบโตอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน สอดคล้องกับ Kongjaroen, and Ratana-ubol (2011) ศึกษา การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ พบว่า 1) องค์ประกอบการเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มี 9 องค์ประกอบ คือ 1) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน 2) การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติในชุมชน 3) ระบบคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินกิจกรรม 4) กระบวนการถ่ายทอดเรียนรู้ของชุมชน 5) การพัฒนาระบบเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง 6) ระบบการเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลาง 7) การพัฒนาอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิต 8) ระบบทุนของชุมชนที่มีรูปแบบและวิธีการทางวัฒนธรรม และ 9) ความเสมอภาคความยุติธรรมในการจัดการของชุมชน และการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตร่วมกัน ด้วยกระบวนการสร้างพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็งพอที่จะปกป้องคุ้มครองตนเองได้ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำโจ้ จึงพิจารณาแก้ไขปัญหาของชุมชนที่มาจากข้อมูลปัญหาของชุมชนทั้งด้านการศึกษา ผู้สูงอายุ การขาดแคลนรายได้ ประกอบอาชีพทางการเกษตรขึ้นอยู่กับฟ้าฝนแต่ละปี ทำให้การเกษตรไม่แน่นอน ส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่าย รายได้ การดำรงชีพ ตามมาด้วยการจัดสวัสดิการที่เน้นการเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีในการดำเนินชีวิตการศึกษา และการดูแลสุขภาพอนามัยให้กับกลุ่มเด็กนับตั้งแต่แรกเกิดกระทั่งถึงวัยเด็ก/เยาวชน และกลุ่มผู้สูงอายุตามความสามารถของกองทุนฯ อีกทั้งยังสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาอื่น ๆ ในพื้นที่ออกแบบระบบการจัดสวัสดิการพื้นฐานก่อให้เกิดพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการต่าง ๆ คือ 1) ศึกษาชุมชน 2) การร่วมแรงร่วมใจการสร้างทีม 3) การสร้างชุมชนให้เกิดพลัง 4) จัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน และ 5) การวางแผนและโครงการเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชน สอดคล้องกับ Maenpayak, Laosuwan, and Kulbunya (2018) ศึกษา กระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมสู่ความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษากองทุนสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย อำเภอเสลภูมิ จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานของกองทุนฯ มีเรื่องที่ต้องดำเนินการเสริมสร้างคือความเข้าใจในอุดมการณ์และความรู้สึกเป็นเจ้าของประกอบกับทุนทางสังคมในตำบลอยู่ในช่วงลดลงตามกระแสสังคมโลกาภิวัตน์ที่ทุนนิยมและบริโภคนิยมมีพลังเหนือกว่าทุนทางสังคม ในประเด็นกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม พบว่า มีขั้นตอนที่สำคัญในการดำเนินงานคือ การสร้างการรับรู้และความตระหนัก การสร้างนวัตกรรมสวัสดิการชุมชน เพื่อขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม และการดำเนินงานตามแผน ด้วยการสร้างโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ด้วยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและการจัดการความรู้ ในประเด็นการสร้างความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของกองทุนสวัสดิการไต้หวันและการพัฒนาชุมชนที่นำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน จึงทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นกองทุนที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างแท้จริง ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น ชุมชนเกิดความมั่นคง เข้มแข็ง ยั่งยืน

สรุป

การสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติมีกระบวนการในการขับเคลื่อน คือ 1) ศึกษาชุมชนเพื่อจูงใจให้ชุมชนร่วมกันประเมินความต้องการของชุมชนและฝึกชุมชนให้ร่วมคิด และมีวิธีทำงานร่วมกัน โดยวิธีการให้ชุมชนร่วมกันสำรวจความต้องการของชุมชน จะช่วยให้สมาชิกมองเห็นภาพรวมของสถานการณ์ ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เป็นสิ่งที่ทุกคนในชุมชนควรร่วมรับผิดชอบและร่วมมือกันแก้ไข การที่จะทำให้สมาชิกมาร่วมคิด ร่วมมือกันแก้ไข ต้องมีวิธีการสร้างบรรยากาศให้เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำงานร่วมกันด้วยความราบรื่น และแต่ละคนควรได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ 2) การร่วมแรงร่วมใจการสร้างทีม สร้างสุขให้ชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดจิตสำนึกในการสร้างความรับผิดชอบต่อชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการหากิจกรรมสร้างสุขให้ชุมชน และสร้างทีมผู้รับผิดชอบ และเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการสร้างสุขให้ชุมชน ในการร่วมคิดร่วมค้นหา ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดเป้าหมาย กิจกรรม และทีมผู้รับผิดชอบ เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ อันจะนำไปสู่การมีความรับผิดชอบต่อร่วมกัน 3) การสร้างชุมชนให้เกิดพลังจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งตามธรรมชาติในแต่ละชุมชนจะมีมากบ้าง น้อยบ้างอยู่แล้ว เนื่องจากพลังมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่คน ๆ นั้นเผชิญอยู่ ถ้าชุมชนใดมีต้นทุนที่มีคนที่มีพลัง ถือได้ว่าชุมชนนั้นมีต้นทุนที่ดี เพราะคนที่มีพลังจะสามารถเป็นต้นแบบให้กับคนอื่นในชุมชนได้เรียนรู้ เกิดการปฏิบัติตาม มีการถ่ายทอดพลังให้แก่กัน มีการประคับประคองเสริมกำลังใจกัน และกันอยู่เสมอ 4) การจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชนโดยการสร้างและเปิดพื้นที่ให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนเกิดการสร้างการรวมกลุ่มภายในชุมชนมีการกระจายอำนาจให้ชุมชนจัดการตนเอง ในการจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน และ 5) การวางแผนและโครงการเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความสามารถทักษะความรู้ในการบริหารจัดการโครงการจัดกิจกรรมของชุมชน สามารถทำการวิเคราะห์วางแผนประเมินผลกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส การทำงานอย่างมีหลักการ และสามารถคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้าได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1.1 รัฐบาลควรมีนโยบายในการสนับสนุนการดำเนินงานในเรื่องสวัสดิการชุมชนอย่างจริงจัง
- 1.2 ศึกษาวิเคราะห์ค้นรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนแบบบูรณาการระดับตำบล
- 1.3 ศึกษาหาแนวทางความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน กับกองทุน สวัสดิการชุมชนทุกระดับ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 กองทุนสวัสดิการชุมชน ยังขาดกระบวนการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการจัดสวัสดิการชุมชนให้แก่สมาชิกและผู้ที่ยังไม่เป็นสมาชิกในชุมชน ประกอบกับกองทุนสวัสดิการชุมชนมีโครงสร้างของสมาชิกที่มีแนวโน้มผู้สูงอายุค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับสมาชิกประเภทอื่น ๆ ควรมีการขยายเพิ่มสมาชิกและครอบคลุมในทุกหมู่
- 2.2 พัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล มุ่งเน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมบริหารจัดการและร่วมรับผลประโยชน์

References

- Chitniratna, N. (2009). *Identity and Community Movement: A Case Study of Kaoseang Community in Songkla Province*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Kiratikobmanee, K., & Kheawwichai, K. (2017). An Effectiveness of Integrated Urban Welfare Management Model. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 252-265.
- Kongjaroen, M., & Ratana-ubol, A. (2011). Development of a Community Empowerment Model to Promote the Sustainability of Learning Communities. *Journal of Multidisciplinary in Social Sciences (JMSS)*, 7(2), 19-36.
- Lampang Provincial Administrative Organization. (2022). *Lampang Provincial Administrative Organization (PAO) Collaborates to Strengthen Communities for a Better Quality of Life for Lampang Residents*. Retrieved October 31, 2022, from <https://www.lp-pao.go.th/Main60/index.php/2016-11-09-03-56-07/2887-180125651307.html>
- Maenpayak, A., Laosuwan, T., & Kulbunya, P. (2018). The Reinforcement and Restoration of Social Capital to Strengthen the Community Welfare Fund: A Case Study of “Kong Boon Satja Sawaddikarn Thai Ban” Puai Sub-District, Lue Amnart District, Amnart Charoen Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 9(1), 320-332.
- Maton, K. L. (2008). Empowering Community Setting: Agents of Individual Development, Community Betterment, and Positive Social Change. *American Journal of Community Psychology*, 41(1-2), 4-21.
- Nuktreepong, N. (2020). Community Welfare for the Community. *Journal of Human Society*, 10(2), 37-53.
- Parinyasutinun, U. (2016). Community Welfare: Balancing between Giving and Taking. *Community Development and Quality of Life Journal*, 4(3), 327-336.
- Planning and Budget Department Strategy and Budget Division of Nam Jo Subdistrict Municipality, Mae Tha District, Lampang Province. (2023). *Local Development Plan (2023-2027)*. Retrieved November 22, 2023, from <https://www.namjo-lp.go.th/17965/>
- Roadkeaw, K. (2007). *Development of Learning Processes of Learning Networks Using the Experiential Learning Concept to Strengthen the Communities in the Central Region*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Wechayachai, A. (2012). *Empowerment in Social Work Practice*. Bangkok: Thammasat University Press.